

SỬ DỤNG TRUYỆN CỔ TÍCH GRIMM TRONG GIÁO DỤC ĐẠO ĐỨC CHO TRẺ Ở TRƯỜNG MẦM NON

Cao Thị Thu Hoài¹, Hoàng Thị Trà Mi¹,
Vũ Thị Kim Thương¹

Tóm tắt: Truyện cổ Grimm là một trong những cuốn sách gắn liền với tuổi thơ của nhiều bạn đọc nhỏ tuổi. Mỗi câu chuyện trong cuốn sách là bao điều thú vị về thế giới cổ tích diệu kì, đồng thời cung cấp cho các em những bài học mang ý nghĩa nhân văn sâu sắc. Cách truyền tải nhẹ nhàng nhưng có tính khuyến răn lớn trong mỗi câu chuyện sẽ đem lại cho trẻ những nhận thức ban đầu về cuộc sống, giúp các em có được những nền tảng đạo đức cơ bản để vững bước trước cánh cửa cuộc đời. Do đó, sử dụng Truyện cổ tích Grimm sẽ được coi là con đường phù hợp và là công cụ sắc bén trong giáo dục đạo đức cho trẻ ở trường mầm non.

Từ khoá: Grimm, truyện cổ, giáo dục, trẻ em, mầm non

1. MỞ ĐẦU

Lứa tuổi mầm non là giai đoạn vô cùng quan trọng để phát triển cho trẻ một số kĩ năng ban đầu, đặt nền tảng vững chắc trong quá trình phát triển sau này của trẻ. Trong đó, giáo dục đạo đức là nội dung giáo dục vô cùng quan trọng. Giáo dục đạo đức còn ảnh hưởng đến việc giáo dục thể chất, trí tuệ, lao động và thẩm mỹ cho trẻ mầm non. Nhờ giáo dục đạo đức tốt, trẻ sẽ học được tính tự giác, tích cực trong ăn uống, giữ gìn vệ sinh, rèn luyện thân thể, tự phục vụ; tích cực, sáng tạo trong học tập; bảo vệ cái đúng, cái đẹp, biết làm theo chuẩn của cái đẹp (ăn mặc sạch sẽ, gọn gàng, ngăn nắp...). Bởi vậy, nghiên cứu giá trị đạo đức từ hệ thống truyện cổ Grimm sẽ mở ra những hướng nghiên cứu ứng dụng có ý nghĩa trong việc nuôi dưỡng và định hướng nhân cách trẻ thơ.

2. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Khái quát về Truyện cổ Grimm

Gần hai thế kỉ sắp qua từ ngày tập truyện cổ dân gian Đức do anh em Grimm (Jacob Grimm và Wilhelm Grimm) sưu tầm ra đời, tác phẩm này vẫn là một nguồn cảm hứng nghệ thuật dồi dào, mang lại cho mọi người một niềm vui vô tận, nhắc nhở mọi thế hệ trên toàn cầu những đạo lí cơ bản đầy tính nhân văn. Đây cũng là một trong số ít những tuyển tập được dịch ra nhiều thứ tiếng nhất trên thế giới và được đông đảo các bạn đọc nhỏ tuổi say mê và yêu thích. Erhard Zander trong lời tựa cho cuốn *Truyện cổ Grimm* đã nhấn mạnh đến giá trị đạo đức của tập truyện do hai anh em Grimm sưu tầm và biên soạn: “Trong thời buổi có những xung đột chính trị và khởi đầu của cuộc chiến tranh, người dân yêu thích những

¹ Trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên

câu chuyện có lối hành văn súc tích và trong sáng, những câu chuyện đó để lại trong lòng họ hình ảnh của một thế giới hoà đồng, nơi thiện luôn thắng ác” [2, tr.1].

Đến với thế giới trong *Truyện cổ Grimm*, người đọc biết đến cô bé chăn ngỗng đáng yêu; nàng Bạch Tuyết xinh đẹp; chú bé tí hon thông minh; cô Lọ Lem hiền lành tốt bụng; cô bé quàng khăn đỏ vì ham chơi, la cà nên bị sói hãm hại... *Truyện cổ Grimm* phản ánh trung thực quan điểm của người dân về công lí xã hội, là tấm gương phản chiếu tín ngưỡng, phong tục tập quán, tâm tình và ước vọng của một dân tộc. Chính nhờ những đặc điểm độc đáo này mà các nhà sử học và dân tộc học coi đây là “kỳ vật của nền văn học thế giới”.

Cốt truyện của *Truyện cổ Grimm* phần lớn bắt nguồn từ cuộc sống của con người và chứa đựng tinh thần nhân bản sâu sắc, những kẻ gian ác cuối cùng sẽ bị trừng phạt, còn những nhân vật hiền lành, lương thiện, tốt bụng sẽ được hưởng hạnh phúc suốt đời (*Cô bé Lọ lem, Nàng Bạch Tuyết và bảy chú lùn, Ba sợi tóc vàng của con quỷ...*).

Nét độc đáo trong nghệ thuật *Truyện cổ Grimm* là ở nhịp điệu số ba: truyện chia làm ba đoạn, trong đó đoạn đầu và đoạn cuối miêu tả thế giới loài người, đoạn giữa thường là những chi tiết có tính chất kì vĩ, siêu nhiên. Trong truyện có ba nhân vật, ba việc phải làm, ... có ba anh em ruột – chị em ruột, trong đó người em út luôn là nhân vật chịu thiệt thòi, nhưng cuối cùng lại được sống sung sướng và hạnh phúc.

2.2. Ưu thế khi sử dụng truyện cổ tích Grimm trong giáo dục trẻ ở trường mầm non

Nhà trường mầm non là một tác nhân giáo dục tích cực giúp trẻ trưởng thành, cung cấp cho trẻ kiến thức, kĩ năng, sự phát triển toàn diện về nhân cách, tâm hồn và tri thức. Trong trường mầm non, nội dung giáo dục trẻ được thực hiện thông qua chế độ sinh hoạt hàng ngày của cô và trẻ như: đón trẻ, thể dục sáng, giờ hoạt động chung, hoạt động giáo dục có định hướng xã hội. Thông qua hoạt động hàng ngày, giáo viên tích hợp nội dung giáo dục cho trẻ như dạy trẻ biết quan tâm đến những người xung quanh; tự tin, tự ý thức và tôn trọng người khác; giáo dục tinh thần tự giác, ý thức kỉ luật, trật tự trong sinh hoạt, hành vi văn minh, giữ gìn vệ sinh; giáo dục tình thương, quan hệ đoàn kết thân ái với bạn, biết yêu mến và tôn trọng người lớn.

Bên cạnh những câu chuyện nổi tiếng như: *Nàng Bạch Tuyết và bảy chú lùn, Cô Lọ lem, Người đẹp ngủ trong rừng, ...* nhiều câu chuyện hay khác cũng phù hợp với nội dung giáo dục cho trẻ mầm non như: *Những đồng tiền bị mất, Anh trai nhỏ và em gái, Người nghèo và người giàu, Củ su hào, Chú bé Tí hon...* Thế giới cổ tích thần kì trong *Truyện cổ Grimm* ẩn chứa rất nhiều tình cảm, tính cách và bài học giá trị về đạo đức làm người như: lương thiện, trung thực, chăm chỉ, dũng cảm, ... Những tác phẩm hay sẽ khiến trẻ cảm thấy thú vị và say mê. Chúng giống như cánh cửa thần kì, đưa trẻ bước vào thế giới muôn màu, giúp trẻ thêm hiểu biết và sống tốt mỗi ngày.

Với những đặc trưng tiêu biểu về nội dung và hình thức nghệ thuật, có thể thấy, *Truyện cổ Grimm* hoàn toàn phù hợp về nội dung giáo dục trẻ ở trường mầm non. Đặc biệt, thông qua hệ thống nhân vật vừa gần gũi, vừa siêu thực, nhiều câu chuyện đã mang đến cho trẻ những ước mơ, khát vọng và niềm tin về một thế giới tươi đẹp, nơi con người hoà hợp với thiên nhiên, vũ trụ và vạn vật.

2.3. Sử dụng Truyện cổ tích Grimm trong giáo dục trẻ ở trường mầm non

Qua khảo sát ý kiến của một số giáo viên ở các trường mầm non, chúng tôi nhận thấy, đa số các giáo viên đều có nhận thức khá đầy đủ, đúng đắn về tầm quan trọng và sự cần thiết của truyện cổ tích Grimm trong giáo dục trẻ ở trường mầm non. Đặc biệt, một số giáo viên còn biết cách khai thác các giá trị đạo đức nền tảng từ mỗi câu chuyện nhằm hình thành và phát triển những tình cảm ban đầu cho trẻ.

Các tác phẩm trong truyện cổ Grimm góp phần giáo dục đạo đức, lòng nhân ái, giáo dục thẩm mỹ và phát triển ngôn ngữ cho trẻ. Ngoài hoạt động học, việc sử dụng truyện cổ tích Grimm trong giáo dục trẻ còn được đan xen, lồng ghép trong các hoạt động khác như hoạt động vui chơi ở các góc, hoạt động chiều, hoạt động ngoài trời,... Tuy nhiên, trẻ mầm non tiếp nhận văn học một cách gián tiếp nên giáo viên mầm non cần phải biết đặc điểm tâm lý và khả năng tiếp nhận của trẻ để đưa các câu chuyện cổ tích Grimm vào nhiều hoạt động khác nhau cho hài hòa, hợp lý, nhằm mang lại cho trẻ những kiến thức bổ ích và những tình cảm đẹp đẽ, trong sáng, kích thích trẻ thêm yêu quý cảnh vật, con người, quê hương đất nước,...

Để nâng cao hiệu quả sử dụng truyện cổ tích Grimm ở trường mầm non, đòi hỏi giáo viên phải lựa chọn được hệ thống các câu chuyện phù hợp và có những biện pháp sử dụng linh hoạt, sáng tạo, hiệu quả. Đây là tiền đề, là cơ sở để trẻ lĩnh hội tri thức, trưởng thành trong học vấn và trang bị cho trẻ những kinh nghiệm sống cần thiết trước khi vào trường tiểu học. Một số truyện chứa đựng bài ca đẹp đẽ phản ánh và cổ vũ tinh thần đấu tranh liên tục của nhân dân để giành lại cuộc sống hạnh phúc; chính nghĩa bao giờ cũng thắng phi nghĩa, thiện bao giờ cũng thắng ác, nguyên lý “ở hiền gặp lành, ác giả ác báo” được lặp lại trong hầu hết các câu chuyện.

Khi sử dụng truyện cổ tích Grimm trong giáo dục đạo đức cho trẻ ở trường mầm non cần phối hợp nhiều phương pháp khác nhau như: phương pháp dùng lời nói (giảng giải, đàm thoại, vấn đáp,...), phương pháp trực quan, minh họa, phương pháp thực hành, trải nghiệm. Trẻ không chỉ được nghe giáo viên giảng giải, đàm thoại để hiểu về nội dung câu chuyện mà còn được xem tranh ảnh, sa bàn về câu chuyện, được đóng kịch, kể chuyện sáng tạo hay được đặt vào những tình huống giống các nhân vật trong truyện để tự mình đưa ra cách xử lý nhằm khắc sâu việc giáo dục đạo đức và hình thành các kỹ năng mềm cho bản thân. Mỗi phương pháp này đều có những ưu, nhược điểm nhất định, do đó, cần sử dụng phối hợp linh hoạt các phương pháp nhằm phát huy hiệu quả hoạt động sử dụng truyện cổ Grimm trong giáo dục trẻ ở trường mầm non.

Sử dụng truyện cổ tích Grimm trong hoạt động cho trẻ làm quen tác phẩm văn học giúp trẻ không chỉ phát triển về ngôn ngữ, nhận thức, thẩm mỹ mà còn giúp hình thành ở trẻ những tình cảm ban đầu, rèn kỹ năng, kỹ xảo, những hành vi đạo đức và hình thành biểu tượng đạo đức sơ đẳng. Để thực hiện tốt hoạt động này, giáo viên cần lựa chọn những câu chuyện hay, đúng với chủ đề, phù hợp với cách cảm, cách nghĩ của trẻ; Giáo viên cần đọc kỹ tác phẩm, xác định nội dung tư tưởng để đọc kể diễn cảm tác phẩm một cách có nghệ thuật. Các câu hỏi vấn đáp, đàm thoại cần hướng đến mục tiêu hình thành tri thức kỹ năng, những bài học giáo dục cần được khai thác cụ thể và phù hợp với mục tiêu giáo dục trẻ mầm non.

Ở trường mầm non, giáo viên cần cho trẻ làm quen với truyện cổ tích Grimm trong các hoạt động khác với tần suất nhiều hơn để trẻ được ôn tập, củng cố kiến thức và được rèn khả năng ứng dụng các bài học giáo dục trong thực tiễn. Qua đó, nhằm phát triển toàn diện cho trẻ về nhận thức, ngôn ngữ, thể chất, thẩm mỹ và tình cảm – đạo đức. Giáo dục trẻ bằng cách sử dụng truyện cổ tích Grimm trong các hoạt động mọi lúc, mọi nơi sẽ góp phần khắc sâu những nội dung giáo dục cụ thể, gần gũi với trẻ. Giáo viên cần tận dụng thời gian đón trả trẻ, hoạt động chiều, các hoạt động có chủ đích khác, hoạt động ngoài trời, tổ chức các ngày lễ ngày hội để cho trẻ tiếp xúc, làm quen, ôn tập lại các câu chuyện cổ tích Grimm. Trong giờ đón trả trẻ, trước khi về giáo viên có thể dặn trẻ về nhà kể lại câu chuyện đã học cho gia đình nghe và thực hành các bài học giáo dục như: biết giúp đỡ bố mẹ, nghe lời ông bà, không được mở cửa cho người lạ, gặp người lớn tuổi phải biết chào hỏi lễ phép... Trong hoạt động chiều: tranh thủ thời gian này, giáo viên có thể đọc, kể những tác phẩm truyện cổ tích Grimm mà trẻ đã được làm quen, giúp trẻ ôn luyện bằng nhiều hình thức khác nhau như đoán tên tác phẩm, thi biểu diễn, tạo tình huống gắn với những bài học giáo dục cụ thể.

Trong hoạt động góc: Giáo viên cho trẻ về góc xem tranh truyện, tập kể chuyện sáng tạo, vẽ tranh theo nội dung câu chuyện mà trẻ đã được nghe như *Cáo và mèo*, *Bông lúa*, *Cái đình...*

Trong hoạt động tạo hình: Giáo viên có thể sử dụng các câu chuyện cổ tích Grimm có nội dung phù hợp với đề tài để dẫn dắt, gợi mở cho trẻ vào bài thực hành như *Ba chiếc lông chim*, *Chó sói và bảy chú dê con*, *Chiếc chìa khoá vàng...*

Trong hoạt động ngoài trời: Giáo viên trao đổi và trò chuyện với trẻ về các bài học đạo đức qua truyện cổ tích Grimm, sau đó tạo tình huống gắn với bài học giáo dục để trẻ xử lý (tận dụng lợi thế không gian rộng giáo viên có thể tổ chức cho trẻ hoạt động theo nhóm hoặc tập thể tùy vào nội dung tình huống). Các câu chuyện có thể được sử dụng như: *Chó sói và cáo*, *Cô bé quàng khăn đỏ...*

Trong các ngày lễ, ngày hội cần tổ chức cho trẻ trong lớp, trong trường thi kể chuyện, đóng kịch theo tác phẩm truyện cổ tích Grimm như đóng kịch truyện *Cô bé Lọ Lem*, *Cô bé quàng khăn đỏ*, *Chú bé tí hon...*

Căn cứ vào độ tuổi, năng lực nhận thức và đặc điểm tiếp nhận truyện cổ tích nói riêng, đặc điểm tiếp nhận văn học nói chung của trẻ mầm non, chúng tôi đã xác lập hệ thống danh mục những câu chuyện trong tập *Truyện cổ Grimm* phù hợp với nội dung giáo dục trẻ ở trường mầm non theo các tiêu chí về độ tuổi, chủ đề và khai thác triệt để những nội dung giáo dục cụ thể, sâu sắc.

Đối với trẻ 3-4 tuổi: Cần sử dụng những câu chuyện có dung lượng ngắn gọn gắn với những nội dung giáo dục như: giáo dục tình yêu thương loài vật; yêu những người thân trong gia đình, yêu bạn bè. Có thể kể đến những truyện tiêu biểu: *Cáo và mèo, Ba anh em, Chó sói và cáo,...* Qua những truyện có nội dung ngắn gọn, rõ ràng, dễ nhớ, dễ thuộc, nhân vật gần gũi, trẻ học những bài học cụ thể như: ngoan ngoãn, nghe lời ông bà cha mẹ, thân thiết với bạn bè, biết chào hỏi lễ phép,... Điều khiến cho trẻ nhỏ say mê chính là các nhân vật được nhân cách hóa, các yếu tố thần kì, những đồ vật quen thuộc gần gũi với cuộc sống hàng ngày của trẻ.

Với trẻ 4-5 tuổi: Cần sử dụng các câu chuyện có nội dung sâu sắc, sinh động, có nhiều tình tiết, có ý nghĩa giáo dục đạo đức cho trẻ như *Chó sói và bảy chú dê con, Chú Mèo đi hia, Chú bé tí hon, Cô bé quàng khăn đỏ...* Xung đột của truyện là xung đột thuộc phạm trù đối lập giữa thiện - ác, tốt - xấu, trung thực - xảo quyệt, ích kỉ - vị tha... theo nội dung: cái tốt được đền đáp, cái ác phải bị trừng phạt. Trong quá trình nghe truyện, trẻ đã tự vận động chính bản thân mình trong mọi bình diện, nghe lời dặn của người lớn, học được kĩ năng mềm. Thế giới của những câu chuyện trong *Truyện cổ Grimm* chan hòa ánh sáng của lòng nhân ái, của tình thương, ước mơ và niềm tin vào chân lí “chính nghĩa thắng gian tà”... Điều này làm nên sức sống trường tồn mãnh liệt của truyện cổ tích Grimm và góp phần tạo dựng cho trẻ niềm tin “tuyệt đối” vào những điều tốt đẹp, thiện lương.

Với trẻ 5-6 tuổi: Sử dụng những câu chuyện có nội dung về các mối quan hệ xã hội phong phú và đa dạng hơn như *Bạch Tuyết và bảy chú lùn, Cô bé Lọ lem, Công chúa ngủ trong rừng, Bà chúa tuyết, Bảy con quạ....* Những câu chuyện dành cho trẻ ở độ tuổi này thường xoay quanh những nhân vật như: cô bé mồ côi tốt bụng và chăm làm, mục di ghê độc ác, gian tham. Nội dung của truyện đưa trẻ lạc vào thế giới cổ tích với những bài học sâu sắc về cách đối nhân xử thế, cách đối xử công bằng giữa mọi người với nhau. Trẻ sẽ học cách noi gương những nhân vật tốt, hành động tốt, biết phê phán những nhân vật và hành động xấu trong truyện, từ đó áp dụng luôn vào thực tế, biết an ủi và chia vui với người thân và bạn bè, biết nhường nhịn anh chị em trong gia đình, nghe lời bố mẹ, quan tâm, yêu thương những người xung quanh...

3. KẾT LUẬN

Như vậy, truyện cổ tích Grimm đóng vai trò quan trọng trong giáo dục toàn diện về trí tuệ, ngôn ngữ, thẩm mỹ, tình cảm-đạo đức cho trẻ ở trường mầm non. Mỗi tác phẩm đều chứa đựng yếu tố giáo dục nhẹ nhàng mà sâu sắc. Những câu chuyện cổ tích Grimm không chỉ giúp trẻ hình thành và rèn luyện kĩ năng nghe, nói mà còn bồi dưỡng cho trẻ

về đạo đức, hướng tới giáo dục trẻ nhận thức xã hội, giúp trẻ có những tri thức đầu tiên về cuộc sống.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2016), *Chương trình giáo dục Mầm non* ban hành theo thông tư 28, ngày 30/12/2016, NXB Giáo dục Việt Nam.
2. Lương Văn Hồng (dịch), *Truyện cổ Grimm* (2017), NXB Văn học, Hà Nội.
3. Jacob Grimm, Wilhelm Grimm, tập I (Lương Văn Hồng dịch), (2017), *Truyện cổ Grimm*, NXB Văn học.
4. Jacob Grimm, Wilhelm Grimm, tập II (Lương Văn Hồng dịch), (2017), *Truyện cổ Grimm*, NXB Văn học.

USING GRIMM FAIRY TALES IN MORAL EDUCATION FOR PRESCHOOL CHILDREN

*Cao Thi Thu Hoai, Hoang Thi Tra Mi,
Vu Thi Kim Thuong*

Abstract: *Grimm's Fairy Tales is one of the books associated with many young readers' childhoods. Each story in the book is full of interesting things about the magical fairy world, and at the same time provides children with lessons with profound humanistic meanings. The gentle but powerful way of conveying in each story will give children the initial awareness of life, helping them to have the basic moral foundation to firmly step on the door of life. Therefore, using Grimm's Fairy Tales will be considered a suitable path and a sharp tool in early childhood education.*

Keywords: *Grimm, fairy tales, education, children, preschool*

(Ngày Tòa soạn nhận được bài: 22-9-2022; ngày phản biện đánh giá: 02-10-2022; ngày chấp nhận đăng: 17-10-2022)